

KAPITOLA XVII

Zlem proti zlu

Gleiwitz, léto 1934

Uběhlo několik měsíců. Weber chtěl využít prázdniny a odjet do Lipska, aby navštívil rodiče a pak se přemístit do Heidelbergu, aby mohl pracovat na opoždujícím se doktorátu. Ale než se jeho prázdninové plány měly uskutečnit, rozhodl se navštívit přítele Joachima Klempera, kterého kvůli objevení nového studenta zanedbával. Dlužil mu návštěvu také proto, jak se s Židy v létě 1934 zacházelo. Postupné a pozvolné vylučování ze společnosti muselo tak citlivého člověka, jakým Klemper byl, hluboce ponížit. Martin šel k němu domů.

Zpočátku nikdo nechtěl otevřít. Teprve po delší době, kdy už se Weber zamýšlel, jestli neodejít, zaslechl, že někdo ke dveřím přece jen přichází.

„Joachime, to jsem já,“ řekl.

Zámek zarachotil. Dveře se pootevřely. Weber skrze škvíru zahlédl vyděšené oči.

„To jsem já, Joachime, nemáš se čeho bát.“

Teprve tehdy Klemper otevřel dveře a sundal z nich řetízek. V bytě byl cítit starý nábytek a vařené zelí. Weberovi se udělalo špatně, ale nedal to na sobě znát. Klemper vypadal jako stín elegantního muže, kterým před několika měsíci byl. Rozcuchané, nemyté vlasy, neoholený, nevábny dech a špinavé oblečení.

„Co se s tebou děje?“

„Rodiče zemřeli.“

Weber pochopil, že kamarád si neví rady se životem. Je to to nejhorší drama, kdy život a jeho opak začínají drtit jemného člověka.

„Kdy se to stalo?“

„Otec v zimě a matka před měsícem.“

Martin nevěděl, co říct.

„To je mi líto.“

Mohl přijít dřív a zajímat se o Klemperův osud. Cítil se trapně a zlobil se sám na sebe.

„Potřebuješ peníze?“

Weber okamžitě zalitoval, že tu otázku položil. Znělo to hloupě, i když jeho úmysly byly dobré. Klemperova odpověď ho překvapila.

„Kdybys mi mohl půjčit nějaké peníze, byl bych ti vděčný. Kvůli smrti rodičů jsem neplatil za byt. Neměl jsem na to hlavu.“

Martin byl skutečně vyděšený. Vytáhl peněženku a dal kamarádovi všechno, co měl. Napadlo ho, jestli by neměl ve škole uspořádat sbírku, ale hned ten nápad zavrhl. V národně socialistické škole by Židovi nikdo nic nedal.

„Chci se ti omluvit, Joachime, za své mlčení. Víš, stalo se toho tolik, že nevím, jak to všechno popsat.“

„O tom novém studentovi?“ Navzdory tragické situaci si Klemper zachoval svou zvědavou povahu.

„Kdo ti to řekl?“

„A kdo myslíš, že mi každý měsíc nosí polovinu mého platu? Vždyť víš, že jsem formálně v důchodu, takže mě ty kurvy z NSDAP nemůžou vyhodit.“

Martin se zamyslel. Takový člověk byl jen jeden.

„Ředitel Fernhuber.“

„Občas mi pomáhá. Pomohl mi pochovat rodiče. Zaplatil za pohřby.“

Weber k řediteli rázem získal respekt. Je vidět, že Fernhuber přijal taktiku zdánlivého akceptování nacistů, ale v tichosti si dělat své. V té době už Weber neměl žádné výčitky svědomí, když do německé školy přijal Poláka odnikud.

Fernhuber jednal v rámci zákona, ale tajně proti nacistům.

„Víte, špatně jsem ho odhadl.“

„Nejsi jediný. Kdybys měl problémy, neváhej ho požádat o pomoc.“

„Vydržíš to?“

„A co jiného mi zbývá?“ odpověděl Klemper. „Nejvíc mě trápí, že nemůžu chodit do divadla jako dřív. Ani do kina. Jsem vězněm ve svém vlastním domě.“

„Uvažoval jsi o tom, že bys odešel?“

„Toto je moje země a moje město,“ řekl Joachim Klemper.

„Víš, že Židy nenechají na pokoji.“

Po dlouhé odmlce Klemper řekl:

„To je jedna z možností, kterou zvažuji. Ale nemohu odejít s dluhem na bytě. Musím se všeho vzdát.“

„Kam bys chtěl jet?“

„Do Francie. Žijí tam matčini bratraci,“ odpověděl.

„Udělej to. Zaplať dluhy.“

„Udělám to,“ ujistil ho Joachim. „Jsem rád, že jsi mě navštívil.“

Chvilku bylo příjemně.

„Joachime, musíš odjet. Jestli se naplní to, co jsem se dozvěděl, zachráníš si život. Ale Francie je moc blízko. Musíš utéct dál. Do Ameriky.“

„Zatím do Francie,“ trval na svém Klemper.

„Slíbíš mi, že svůj život dáš dohromady?“

Přítel se usmál.

„Děkuji ti.“

Weber mu do života vlil kapku naděje.

Od střetu se Schneiderem na školním dvoře uplynuly měsíce. V Tomkově životě se toho hodně změnilo. I když Němcům dovolil říkat mu Thomas, snažil se ponechat si své polské příjmení, i když Němci brblali, že ho nemůžou správně vyslovit. Maturitní zkoušku Tomek absolvoval s dobrými známkami, z každého předmětu složil ústní i písemnou zkoušku. To bylo něco. Studovat na německých univerzitách v době bujícího nacismu se mu nechtělo, i když ho lákala filozofie. Semínko, které v něm Burdyga zasel, klíčilo. Tomek si stále uvědomoval, z jaké doby pochází, ale už ztratil naději na návrat. Co by měl po svém hypotetickém návratu říct?

Po maturitě dál pracoval na plný úvazek v hospodě, ale jednoho dne v červenci 1934, večer, kdy kolem nebylo mnoho lidí a jenom několik podnapilých starců popíjelo další půllitr tmavého piva, vešli do hospody dva mladí muži. Požádali ho o rozhovor a objednali si každý jedno pivo.

„Posaďte se,“ navrhnul jeden z nich polsky, což Tomka překvapilo a zaujalo.

„Neznám vás, pánové.“

„Ale my známe tebe,“ odpověděl ten menší se zrzavými, na krátko střiženými vlasy. „Máme společného známého.“

„Opravdu?“

„Říká ti něco jméno Jan Miera?“ zeptal se druhý, vysoký brunet.

Tomek samozřejmě jméno svého dobrodince znal. S jeho pomocí ve škole působil věrohodně. Byl to dluh a Tomek chápal, že ho teď musí splatit. Požádal Grządzielu, jestli by mu dal na chvíli volno.

„Já je znám. Jsou to slušní hoši. Jdi.“